

Voor de baas werken we nooit lang genoeg

Uit de Volkskrant van 3 april 2004, pagina 17

Auteur: Hans Wansink

Langer werken en later met pensioen luidt het parool. Maar kun je geschiedenis terugdraaien?

Nederlanders werken niet meer dan zo'n 1500 uur per jaar, een laagterecord in Europa. Ruim voor hun vijftenzestigste houden ze hun baan voor gezien. Volgens velen prijst ons land zich met deze korte arbeidstijd uit de wereldmarkt. De vergrijzing zou bovendien ook dwingen de pensioengerechtigde leeftijd op te schuiven.

Werkgevers dringen dan ook aan op langere werkweken en afschaffing van vervroegde pensionering. Dan doen ze echter al een eeuw lang, zonder veel overtuigingskracht. De Nederlandse economie overleefde met glans de invoering van de achturedag, de vrije zaterdag en de opmars van het deeltijdwerk.

In 1919 werd de werkweek in één klap teruggebracht van zestig naar vijfenveertig uur. De invoering van deze achturedag (op zaterdag werd vijf uur gewerkt) was één van de grootste succesnummers van de socialistische arbeidersbeweging.

Met dezelfde argumenten als nu verzetten de werkgevers zich met hand en tand tegen deze maatregel. Historisch onderzoek heeft evenwel aangetoond dat deze rigoureuze verkorting van de arbeidstijd (in de praktijk geen vijftien, maar meestal twaalf uur) voor de Nederlandse economie geen negatieve gevolgen heeft gehad.

Na de Oktoberrevolutie in Rusland in 1917 en de beëindiging van de Eerste Wereldoorlog een jaar later, spoelde een revolutionaire golf door de industriële centra van Europa. De wereldrevolutie liep op niets uit, maar aan allerlei eisen van de socialisten moest worden toegegeven. Naast de achturedag werden loonsverhogingen en sociale voorzieningen ingevoerd. Het algemeen kiesrecht bracht in diverse landen voor het eerst socialisten in de regering.

Ook in Nederland woedde in 1918 een novemberstorm, uitmondend in een mislukte revolutiepoging van SDAP-leider Troelstra. De socialisten werden door de confessionele regering buitenspel gezet, maar aan de christelijke en katholieke vakbeweging werden - in ruil voor trouw aan de regering - vergaande sociale hervormingen in het vooruitzicht gesteld. Enkele maanden later werd de achturedag ingevoerd; alleen de communisten stemden tegen.

De progressieve katholieke Aalberse bracht, als de eerste minister van Arbeid, de achturedag op zijn naam. Hij verdedigde de wettelijke beperking van de arbeidsduur tegenover de tegenstribbelende katholieke werkgevers met het argument dat de arbeiders meer aan hun gezin, aan de kerkgang en aan hun eigen ontwikkeling zouden gaan doen.

Om dit argument te ontzenuwen hield de Algemeene RK Werkgeversvereniging in 1923 een enquête onder haar leden over de culturele gevolgen van de achturedag. De resultaten stemden niet hoopvol. Weliswaar was het drankgebruik eerder gedaald dan gestegen, het bioscoopbezoek, het 'misbruik' van sigaretten en het kermisvieren hadden verontrustende vormen aangenomen. Om nog maar te zwijgen over de gemengde sportbeoefening.

De werkgevers bleven klagen over de achturedag, maar slaagden er niet in een gesloten front te vormen. Zo drong de Rotterdamse scheepsbouwer Wilton gedurende de jaren twintig steeds aan op een werkweek van 55 uur. De Haarlemse scheepsbouwer Teschmacher vond echter zijn Rotterdamse collega's in technisch en sociaal opzicht achterlijk. Teschmacher meende juist dat korter werken kon leiden tot betere vakscholing en - in combinatie met een betere outillage van de werkplaatsen - tot verhoging van de arbeidsproductiviteit.

Tijdens de Twentse textielstakingen van 1924 lieten de ondernemers de arbeiders de keus tussen langer werken en loonsverlaging. In een persoonlijke brief aan Aalberse liet de industrieel C.F. Stork echter weten dat verlenging van de arbeidstijd 'een groote tactische fout' was. De economische malaise had immers geleid tot 'groote moeilijkheden met het aangroeien der voorraden'.

De tactiek van de socialistische arbeidersbeweging was steeds om in tijden van hoogconjunctuur de arbeidstijd te verkorten met het doel om in slechte tijden de werkloosheid enigzins te kunnen opvangen. Het aantal uren dat werd gewerkt is in de twintigste eeuw steeds verder gedaald. Daar stond evenwel tegenover dat het arbeidsaanbod, met name van vrouwen, de laatste decennia enorm is toegenomen. Werkloosheid bleef dan ook een hardnekkig terugkerend verschijnsel

Rond 1985 werd om deze reden door Marcel van Dam, toen nog lid van de Tweede Kamer voor de PvdA, een pleidooi voor een wettelijk vastgelegde 25-urenweek gehouden. Zo kon vrouwen een perspectief op economische zelfstandigheid worden geboden. Mannen zouden van hun goedkoop geworden vrije tijd gebruik kunnen maken de was te doen en het huis op te knappen.

In tegenstelling tot de massabeweging voor de achturedag, lieten de PvdA en de vakbeweging Van Dam in de kou staan. Van de 25-urenweek werd nooit meer iets vernomen, maar het fenomeen van de deeltijdbanen nam in Nederland een hoge vlucht. Hetzelfde gold voor de opkomst van tijdelijke contracten, free lancewerk en uitzendwerk. Hiermee werd de arbeidsmarkt zodanig flexibel, dat zowel werkgevers als werknemers weinig behoefte hebben aan wettelijke regels voor een langere of kortere werkweek.

Het is nu vooral de scheve verhouding tussen actieven en niet-actieven die sommigen verleidt tot pleidooien voor verlenging van de werkweek en verhoging van de pensioenleeftijd. Als het zover komt, zou dat een enorme trendbreuk zijn. Het is daarom eerder te verwachten dat uitkeringen zullen dalen en eigen bijdragen en premies zullen stijgen, dan dat de vrije zaterdag of de AOW op de 65ste verjaardag zullen verdwijnen.

Copyright: de Volkskrant

Gerectificeerd Nederlanders werken Nederlanders werken niet meer dan 1500 uur per jaar, een laagterecord in Europa schreef de Volkskrant afgelopen zaterdag op pagina 17. Dat klopt, als de arbeidstijd van voltijdwerkers, deeltijders en flexibel werkenden wordt gemiddeld. Mensen die een volledig dienstverband hebben, werken gemiddeld 1715 uur (vrouwen) en 1718 uur (mannen). Koploper zijn werknemers met een volledige baan in de delfstoffenwinning: zij maken gemiddeld 1766 uur per jaar, meldt het Statistisch Jaarboek over 2004 van het CBS. De cijfers komen uit 2001.